

**Artur Zieliński**

<https://orcid.org/0000-0003-0746-6113>

Kraków

## **K**IEROWNICY URZĘDU BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO W LEGNICY W LATACH 1945–1956

Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego (PUBP) w Legnicy został utworzony w maju 1945 r. Pierwszą siedzibą urzędu były budynki przy ul. Długiej. Struktury bezpieczeństwa w tym mieście utworzono w ramach Grup Operacyjnych na okręg Dolnego Śląska<sup>1</sup>. Rozkazem personalnym z dnia 31 lipca 1945 r. kierownik Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (WUBP) we Wrocławiu mjr Stanisław Imiołek określił sposób przyjmowania pracowników do struktur legnickiego PUBP<sup>2</sup>. Urząd ten przechodził reorganizacje zgodnie z bieżącymi regulacjami prawnymi. Najpoważniejsza miała miejsce w grudniu 1954 r. Rozwiązano wówczas Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego (MBP), a w jego miejsce powołano Komitet do spraw Bezpieczeństwa Publicznego (KdsBP) oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (MSW). Jednostki terenowe, takie jak Powiatowe Urzędy Bezpieczeństwa Publicznego, 1 stycznia 1955 r. zostały przekształcone w Powiatowe Urzędy do spraw Bezpieczeństwa Publicznego (PUdsBP). Z kolei w 1956 r. zlikwidowano KdsBP, a jego zadania przejęło MSW.

Przedmiotem niniejszego artykułu jest przedstawienie kierowników PUBP/PUdsBP w Legnicy. Temat ten jest praktycznie nieobecny w literaturze przedmiotu. Pewne fragmentaryczne informacje można znaleźć

<sup>1</sup> T. Balbus, *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Legnicy (maj–grudzień 1945 r.). Struktura, kadry, działalność*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2007, nr 1(5), s. 32–33.

<sup>2</sup> Oddziałowe Archiwum IPN we Wrocławiu (dalej AIPN Wr), 158/1, Rozkaz personalny kierownika WUBP we Wrocławiu z 15 VII 1945, k. 168.

jedynie w książkach dotyczących obsady urzędów w Polsce<sup>3</sup>. W publikacjach tych znajdują się nazwiska funkcjonariuszy, którzy kierowali legnicką bezpieką, ale brakuje analiz pokazujących, kim byli ci ludzie.

Podstawę źródłową, na której oparto artykuł, stanowią materiały pochodzące ze zbiorów Archiwum Instytutu Pamięi Narodowej Oddział we Wrocławiu, Krakowie i Łodzi. Są to akta osobowe kierowników legnickiej bezpieki oraz sprawozdania szefów PUBP w Jaworze i Legnicy dla szefa WUBP we Wrocławiu za 1949 r. Wykorzystano również rozkazy personalne szefa WUBP we Wrocławiu za lata 1945–1956. Funkcjonariuszami pracującymi na terenie powiatu legnickiego zajmowali się między innymi Krzysztof Szwagrzyk, Tomasz Balbus, Paweł Piotrowski, Wojciech Trębacz i Robert Klementowski. Pokłosem ich prac były cenne publikacje drukowane, które także wykorzystano w artykule<sup>4</sup>. Warto też odnotować, że Legnica i powiat legnicki doczekały się licznych opracowań, co wynikało zarówno z tego, że stacjonowały tu wojska radzieckie, jak i z tego, że miasto było ważnym centrum przemysłowym. O wydarzeniach w Legnicy pisali również Maria Kubasik i Marek Żak<sup>5</sup>.

Artykuł składa się z dwóch części. W pierwszej opisano czas służby kierowników/szefów legnickiej bezpieki, natomiast w drugiej przedstawiono ich charakterystyki, obejmujące informacje biograficzne, opinie przełożonych, dane na temat szkoleń i wyróżnień.

## Kierownicy urzędu

Nadzór nad urzędem należał do obowiązków kierownika, który był mianowany przez wyższego przełożonego z WUBP we Wrocławiu, ale istotną rolę w kwestiach personalnych odgrywali funkcjonariusze NKWD, których pracownicy aparatu nazywali „sowiećnikami”. Do ich obowiązków należało „doradzanie” w sprawach bezpieczeństwa. W sprawozdaniach, raportach i notatkach nie zachowały się informacje, z których wynikałoby, kto był „sowiećnikiem” w PUBP w Legnicy. Wiemy natomiast, że doradcą sowieckim był oficer w stopniu majora. W sprawozdaniach znajduje się

<sup>3</sup> *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 1: 1944–1956, red. K. Szwagrzyk, Warszawa 2005, s. 485–486.

<sup>4</sup> *Tworzenie dolnośląskiej bezpieki. Obsada kierowniczych stanowisk Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku 1945–1990*, red. P. Piotrowski, K. Szwagrzyk, W. Trębacz, Wrocław 2010; *Urząd Bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku 1945–1956. Z badań nad organizacją i działalnością aparatu bezpieczeństwa*, red. R. Klementowski, K. Szwagrzyk, Wrocław 2012.

<sup>5</sup> M. Kubasik, M. Żak, *Legnica w 1956 roku*, Legnica 2017.

określenie „nasz doradca major rosyjski”<sup>6</sup>. Legnicką bezpieką kierowało dziewięciu kierowników/szefów przedstawionych w tabeli nr 1.

**Tabela 1.** Kierownicy/szefowie PUBP/PUdsBP w Legnicy w latach 1945–1956

Lp.	Imię i nazwisko	Imię ojca	Stopień służbowy	Czas pełnienia funkcji
1.	Stanisław Chruściński	Antoni	chorąży	maj 1945 – listopad 1945 (luty 1946)
2.	Józef Wojciechowski	Jan	chorąży	(listopad 1945) <sup>7</sup> 16 lutego 1946 – 1 lutego 1948
3.	Jan Trzaska	Grzegorz	kapitan	1 stycznia 1948 – 20 sierpnia 1948
4.	Walter Koziarski	Władysław	porucznik	1 września 1948 – 1 marca 1949
5.	Edward Jara	Marcin	kapitan	jako p.o. 15 lutego 1949 – 31 sierpnia 1950 jako szef 1 września 1950 – 1 lipca 1952
6.	Władysław Kurnik	Jan	podporucznik	brak danych – 30 czerwca 1952
7.	Bronisław Tomaszewicz	Franciszek	porucznik	1 lipca 1952 – 30 września 1953
8.	Michał Kołacz	Michał	major	30 września 1953 – 1 czerwca 1956
9.	Tadeusz Marcinek	Patrycjusz	kapitan	1 sierpnia 1956 – 1 stycznia 1957

Źródło: *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. 1: 1944–1956, red. K. Szwagrzyk, Warszawa 2005, s. 485–486; T. Balbus, *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Legnicy (maj–grudzień 1945 r.). Struktura, kadry, działalność*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2007, nr 1 (5), s. 33; AIPN Wr, 054/1215, Dokumentacja historyczna dotycząca funkcjonowania jednostek MO i SB oraz funkcjonariuszy i kadry kierowniczej w latach 1945–1987, k. 299, 302; Archiwum IPN w Warszawie (dalej AIPN), 0193/4806, Akta personalne funkcjonariusza SB: Wojciechowski Józef, k. 106;

<sup>6</sup> AIPN Wr, 053/386, Sprawozdania dekadowe PUBP w Bolesławcu, Bystrzycy Kłodzkiej, Dzierżoniowie, Jaworze, Legnicy, Lwówku Śląskim i Oleśnicy za 1945 r., Raport dekadowy kierownika Sekcji II PUBP w Legnicy z 25 XII 1945 r., k. 359.

<sup>7</sup> Jako kierownik PUBP w Legnicy Józef Wojciechowski podpisał już sprawozdanie datowane 15 XI 1945 r. Zob. AIPN Wr, 053/386, Raport dekadowy kierownika Sekcji I PUBP w Legnicy za okres 5–15 XI 1945 r., k. 327–329.

AIPN Wr, 057/572, Akta personalne funkcjonariusza SB: Trzaska Jan, k. 56; AIPN, 0194/261, Akta osobowe Koziarski Walter, rozdział I, k. 19; AIPN Wr, 059/4018, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB: Jara Edward, k. 65; AIPN Wr, 0219/1903, Akta personalne funkcjonariusza MO: Kurnik Władysław, s. 83; Oddziałowe Archiwum IPN w Łodzi (dalej AIPN Łd), 0104/90, Akta personalne funkcjonariusza SB: Tomaszewicz Bronisław, k. 78; AIPN Wr, 059/3943, Akta personalne funkcjonariusza SB: Kołacz Michał, k. 75; AIPN Wr, 0219/1891, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB/MO: Marcinek Tadeusz, s. 73, 75.

Z powyższej tabeli wynika, że Michał Kołacz pełnił funkcję kierownika najdłużej, bo prawie trzy lata (bez trzech miesięcy). Józef Wojciechowski przez dwa lata. W przypadku Władysława Kurnika nie można określić daty objęcia przez niego obowiązków szefa urzędu. Szefowie Stanisław Chruściński i Jan Trzaska zajmowali stanowiska tylko przez siedem miesięcy.

W jednej z publikacji jako szef PUdsBP w 1956 r. występuje Mieczysław Adamczyk, istnieją jednak pewne wątpliwości co do sprawowania przez niego tej funkcji. Wprawdzie jego nazwisko pojawia się w opracowaniu, ale informacji na ten temat nie ma w jego aktach personalnych<sup>8</sup>. Z kolei według innego opracowania Adamczyk miał być zastępcą szefa PUdsBP<sup>9</sup>.

Pierwszym kierownikiem oraz organizatorem struktur PUBP w Legnicy był Stanisław Chruściński<sup>10</sup>. Nie cieszył się dobrą opinią przełożonych.

<sup>8</sup> *Aparat bezpieczeństwa w Polsce...*, s. 485–486; AIPN Wr, 059/4062, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB: Adamczyk Mieczysław.

<sup>9</sup> *Twarze dolnośląskiej bezpieki...*, s. 58.

<sup>10</sup> Chor. Stanisław Chruściński rozkazem personalnym nr 82 z 24 IV 1945 r. został skierowany, jako funkcjonariusz grupy, na Dolny Śląsk (tzw. Grupy Operacyjne na okręg Dolnego Śląska) do dyspozycji szefa WUBP we Wrocławiu. Szefem PUBP w Legnicy został w maju 1945 r. i funkcję tę pełnił do końca lutego 1946 r. (Józef Wojciechowski podpisywał dokumentację PUBP w Legnicy jako szef urzędu już w listopadzie 1945 r. Zob. AIPN Wr, 053/386, Raport dekadowy kierownika Sekcji I PUBP w Legnicy za okres 5–15 XI 1945 r., k. 327–329). Do dyspozycji szefa WUBP w Poznaniu został skierowany na podstawie rozkazu personalnego nr 346 z 28 VIII 1946 r. W dniu 1 VIII 1946 r. szef WUBP w Poznaniu przydzielił go do Powiatowego Punktu Repatriacyjnego w Dobroszynie. Do dyspozycji szefa WUBP w Poznaniu ponownie skierowano go 15 XI 1946 r. Na stanowisko p.o. szefa PUBP we Wschowie mianowany 20 IX 1946 r. 27 IV 1947 r. skierowany ze struktur bezpieczeństwa publicznego do dyspozycji Departamentu Personalnego MON. 16 V 1947 r. zdjęty ze stanowiska p.o. szefa PUBP we Wschowie i przeniesiony ponownie do dyspozycji szefa WUBP w Poznaniu. 15 VII 1947 r. zawieszony w wykonywaniu obowiązków. Na stanowisko referenta Sekcji I Wydziału III WUBP w Poznaniu wyznaczony 28 VII 1947 r. W tym samym czasie, jako referent, zawieszony w wykonywaniu obowiązków służbowych. 28 VIII 1947 r. złożył raport o zwolnienie z organów bezpieczeństwa publicznego. 2 IX 1947 r. przywrócony do wykonywania obowiązków. Wnioskiem z 4 IX 1947 r. ponownie skierowany do MON, gdzie stał się 27 IX 1947 r. i został skierowany do Rejonowej Komendy Uzupelnień w Lesznie. 28 IX 1947 r. zwolniony na własną prośbę z organów bezpieczeństwa publicznego. W październiku 1947 r. rozpoczął pracę w Służbie Ochrony Kolei. 21 V 1948 r. złożył podanie o ponowne przyjęcie do struktur UB, ale 28 V 1948 r. otrzymał decyzję odmowną (Oddziało-

Wpływ na to miały liczne wykroczenia i przestępstwa, jakich się dopuszczał. Wyżsi przełożeni otrzymywali na niego liczne skargi. Jedną z nich była ta, którą w dniu 27 lipca 1946 r. do kierownika kpt. Jana Górskiego złożyło siedmiu pracowników Powiatowego Urzędu Repatriacyjnego (PUR) w Dobroszynie. W skardze tej zarzucili oni Chruścińskiemu kradzież papierosów, używanie kalumnii w stosunku do podwładnych oraz nakłanianie kobiet do nierządu<sup>11</sup>. W raporcie skierowanym 12 lipca 1947 r. do ministra bezpieczeństwa publicznego gen. Stanisława Radkiewicza zarzucono Stanisławowi Chruścińskiemu szereg przestępstw: nieprawidłowe zarządzanie urzędem, w tym używanie wulgaryzmów oraz przemoc fizyczną w stosunku do podległych pracowników oraz przesłuchiowanych osób, kradzież pieniędzy, nakłanianie świadków do składania fałszywych zeznań, zaniechania prowadzenia śledztw, molestowanie, nakłanianie do nierządu, systematyczne gwałcenie zatrzymanej kobiety<sup>12</sup>. Za powyższe przestępstwa Chruściński nigdy nie poniósł żadnej kary. W 1947 r. odszedł ze struktur UB na własną prośbę<sup>13</sup>.

Pod odejściu Chruścińskiego na stanowisko kierownika legnickiej bezpieki został powołany Józef Wojciechowski<sup>14</sup>. W charakterystyce sporządzonej 3 września 1945 r. przez kierownika WUBP mjr. Imiołka czytamy:

we Archiwum IPN w Poznaniu [dalej AIPN Po], 084/150, Akta personalne funkcjonariusza SB: Chruściński Stanisław, k. 68–70, 72, 74, 86–89, 99–102, 111–118; AIPN Wr, 054/1215, Dokumentacja historyczna dotycząca funkcjonowania jednostek MO i SB oraz funkcjonariuszy i kadry kierowniczej w latach 1945–1987, k. 16, 299).

<sup>11</sup> AIPN Po, 084/150, Akta personalne funkcjonariusza SB: Chruściński Stanisław, k. 82.

<sup>12</sup> *Ibidem*, k. 91–96.

<sup>13</sup> *Ibidem*, k. 121.

<sup>14</sup> Chor. Józef Wojciechowski służbę w organach bezpieczeństwa publicznego rozpoczął na mocy rozkazu personalnego nr 21 z 17 VIII 1944 r. na stanowisku wywiadowcy Sekcji IV w Rzeszowie. Rozkazem personalnym nr 24 z marca 1945 r. skierowany do Centrum Szkolenia MBP w Łodzi. Po ukończeniu szkolenia rozkazem personalnym nr 112 z 4 VI 1945 r. przeniesiony do dyspozycji szefa WUBP we Wrocławiu. 15 VII 1945 r. wyznaczony na stanowisko p.o. kierownika PUBP w Zgorzlecu. 1 I 1946 r. mianowany na stanowisko p.o. kierownika Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego na Powiat i Miasto Legnica. Miesiąc później, 1 II 1946 r. został kierownikiem PUBP w Legnicy. Wnioskiem z 1 IV 1947 r. wyznaczony na stanowisko szefa PUBP w Żąbkowicach (Śląskich), ale po uzgodnieniu szefa WUBP we Wrocławiu z ministrem bezpieczeństwa publicznego wniosek ten wycofano. Na stanowisko szefa PUBP w Bystrzycy Kłodzkiej przeniesiony 1 II 1948 r. Z dniem 1 I 1950 r. wyznaczony na stanowisko szefa PUBP w Środzicy Śląskiej. Na stanowisko szefa PUBP w Górze Śląskiej przeniesiony 1 V 1952 r. w związku z reorganizacją Powiatowych Urzędów Bezpieczeństwa Publicznego. 6 VIII 1956 r. powołany na stanowisko starszego oficera operacyjnego Sekcji I Wydziału III Departamentu VI MBP w Warszawie. Rozkazem z 19 III 1957 r. został starszym oficerem operacyjnym w MSW. W kwietniu 1963 r. powołany na stanowisko inspektora Wydziału III Departamentu IV MSW w Warszawie. W kwietniu 1964 r. mianowany inspektorem Wydziału I Departamentu IV MSW. Uczestniczył w kursie szyfrantów od września

Ob[ywate]l Wojciechowski Józef przysłany do WUBP w Lignicy [sic] Dolny Śląsk z Centralnej Szkoły MBP – Posłany z trzema pracownikami dla zorganizowania PUBP Zgorzelice [Zgorzelec]. Powiat dobrze zorganizował, sam własnymi siłami zdobył pracowników, praca u niego w Powiecie jest zorganizowana dobrze. Jest pracowity i oddany. Prosimy zatwierdzić go kierownikiem PUBP w Zgorzelice<sup>15</sup>.

Kierownik WUBP we Wrocławiu mjr Stanisław Imiołek zdecydował się jednak powołać go z dniem 1 lutego 1946 r. na stanowisko kierownika PUBP w Legnicy<sup>16</sup>. Przez cały okres sprawowania funkcji szefa legnickiej bezpieki Józef Wojciechowski cieszył się dobrą opinią u swoich przełożonych. W lutym 1948 r. przeniesiono go na stanowisko kierownika PUBP w Bystrzycy Kłodzkiej<sup>17</sup>.

Tymczasem 1 stycznia 1948 r. szefem PUBP w Legnicy został Jan Trzaska<sup>18</sup>. Niedługo później pojawiły się wobec niego zarzuty mające wpływ na jego dalszą karierę w bezpieczeństwie. Sprawa dotyczyła wydarze-

---

do grudnia 1964 r. Od 26 V 1965 r. przebywał na placówce dyplomatycznej w Norwegii (Oslo), z której został odwołany 15 VI 1966 r. i mianowany na poprzednie stanowisko (inspektor Wydziału I Departamentu IV MSW). Stanowisko starszego inspektora Wydziału I Departamentu IV objął 26 VIII 1967 r. 15 II 1972 r. wyznaczony na stanowisko starszego inspektora Wydziału V Departamentu IV MSW. Rozkazem personalnym nr 03092 z 26 V 1973 r. zwolniony ze służby z dniem 5 VI 1973 r. Rozkazem personalnym nr 02371 z 16 VI 1981 r. ponownie przyjęty w struktury bezpieczeństwa i wyznaczony na stanowisko starszego inspektora Wydziału VII Departamentu IV MSW. Na stanowisko inspektora Departamentu V MSW wyznaczony 15 VIII 1984 r. Oddelegowany do Grupy Specjalnej Departamentu V MSW w ZSRS, gdzie przebywał do 15 X 1985 r. Od 25 X 1985 r. do 1 VII 1987 r. w Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej (CSRS). Do dyspozycji Dyrektora Departamentu IV MSW skierowany 1 VII 1987 r. Na własną prośbę zwolniony ze służby w organach bezpieczeństwa 30 IV 1988 r. (AIPN, 0193/4806, Akta personalne funkcjonariusza SB: Wojciechowski Józef; AIPN Wr, 053/386, Raport dekadowy kierownika Sekcji I PUBP w Legnicy za okres 15–25 XI 1945, k. 301–303).

<sup>15</sup> AIPN, 0193/4806, Akta personalne funkcjonariusza SB: Wojciechowski Józef, k. 118.

<sup>16</sup> *Ibidem*, k. 119.

<sup>17</sup> *Ibidem*, k. 106.

<sup>18</sup> Kpt. Jan Trzaska służbę w organach bezpieczeństwa rozpoczął 28 I 1945 r. na stanowisku kierownika Sekcji WUBP w Krakowie. Z dniem 1 II 1945 r. przeniesiony na stanowisko strażnika aresztu Sekcji VIII Wydziału I. Funkcję tę pełnił do 21 IV 1945 r., kiedy to rozkazem personalnym nr 21 został mianowany na stanowisko zastępcy kierownika Wydziału V. W maju 1945 r. przeniesiony na Dolny Śląsk jako funkcjonariusz UB (tzw. Grupy Operacyjne na okręg Dolnego Śląska). Od 28 V 1945 r. starszy referent i pełniący obowiązki kierownik Wydziału V Walki z Bandytyzmem WUBP we Wrocławiu. Od 15 VI 1945 r. kierownik tego Wydziału. Z dniem 25 II 1946 r. przeniesiony na stanowisko kierownika PUBP w Świdnicy. 1 I 1948 r. mianowany szefem PUBP w Legnicy. Ze struktur UB zwolniony na własną prośbę z dniem 20 VIII 1948 r. (AIPN Wr, 057/572, Akta personalne funkcjonariusza SB: Trzaska Jan, imię ojca: Grzegorz, data urodzenia: 17 VII 1918).

nia, które rozegrało się w dniu 31 stycznia 1948 r., a więc miesiąc po objęciu przez niego obowiązków kierownika. Trzaska wraz z podległymi mu funkcjonariuszami legnickiej bezpieki jechał pojazdem służbowym do Świdnicy. W drodze funkcjonariusze ci na polecenie Jana Trzaski zatrzymali samochód ciężarowy i pobili kierowcę. Trzaska nie reagował na tę sytuację. W raporcie z 3 kwietnia 1948 r. dla ministra bezpieczeństwa publicznego przełożeni informowali: „Podczas całego zajścia kpt. Trzaska stał obok [...] wg zeznań świadków groził pistoletem ob[ywatełowi] Erdmanowi, pasażerowi samochodu ciężarowego [...]”. Za powyższe zajście został ukarany pięciodniowym aresztem domowym<sup>19</sup>, a w sierpniu 1948 r. na własną prośbę odszedł ze struktur bezpieczeństwa<sup>20</sup>.

Od 1 września 1948 r. obowiązki szefa PUBP w Legnicy pełnił Walter Koziarski<sup>21</sup>. W podaniu o przyjęcie do UB napisał: „Uprzejmie proszę

<sup>19</sup> AIPN Wr, 057/572, Akta personalne funkcjonariusza SB: Trzaska Jan, k. 84.

<sup>20</sup> *Ibidem*, k. 88.

<sup>21</sup> Walter Koziarski rozkazem personalnym nr 34 z dnia 4 VII 1945 r. został wyznaczony na szewca [*sic*] Wydziału III WUBP w Legnicy (do jesieni 1945 r. WUBP mieścił się w Legnicy), a już rozkazem personalnym nr 44 z dnia 1 X 1945 r. mianowano go na stanowisko referenta Sekcji II Wydziału I WUBP w Legnicy. Cztery miesiące później, 1 II 1946 r., został kierownikiem tej sekcji. 1 III 1946 r. mianowany kierownikiem Sekcji III Wydziału VII. W 1946 r. odbył sześciomiesięczny kurs w CS MBP. W dniu 1 IV 1947 r. powołany na stanowisko naczelnika Wydziału „A” WUBP we Wrocławiu. Na stanowisko pełniącego obowiązki zastępcy Naczelnika Wydziału II WUBP we Wrocławiu mianowany 1 VI 1946 r. Od 1 X 1947 r. był szefem PUBP w Ząbkowicach. W dniu 1 IX 1948 r. przeniesiony na stanowisko szefa PUBP w Legnicy. Z dniem 1 III 1949 r. wyznaczony na szefa PUBP w Kozuchowie. 15 VIII 1950 r. mianowany inspektorem Kierownictwa WUBP w Zielonej Górze. 1 VII 1951 r. skierowany do dyspozycji Departamentu Kadr MBP. W tym samym dniu wyznaczony na stanowisko inspektora Biura ds. Funkcjonariuszy MBP w Warszawie. 1 II 1952 r. został naczelnikiem Wydziału X UB w Warszawie. Od dnia 17 IX 1954 r. do lipca 1956 r. odbył dwuletni Wyższy Kurs Przeszkolenia Oficerów Bezpieczeństwa Publicznego. Po jego ukończeniu przeszedł do dyspozycji szefa Departamentu Kadr i Szkolenia KdsBP. Od 16 VIII 1956 r. przeniesiony został rozkazem personalnym przewodniczącego KdsBP nr 986 z dnia 1 IX 1956 r. do dyspozycji szefa GZI. Od 3 IX 1956 r. skierowany rozkazem personalnym przewodniczącego KdsBP nr 988 na stanowisko szefa Wydziału I Zarządu Informacji Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju. W związku z przeformowaniem organów GZI w WSW rozkazem personalnym szefa WSW nr 022 z 31 I 1957 r. skierowany od 1 II 1957 r. do jego dyspozycji. Szefem Oddziału WSW w Koszalinie Zarządu WSW POW został mianowany na podstawie rozkazu personalnego ministra obrony narodowej nr 07 z 19 II 1957 r. Następnie 30 XI 1957 r. skierowany ponownie do dyspozycji szefa WSW. W tym samym dniu rozkazem personalnym szefa WSW nr 0296 powołany na stanowisko szefa Wydziału III Oddziału WSW Warszawa. Następnie, rozkazem personalnym szefa WSW nr 0163 z 11 VI 1958 r., mianowany starszym pomocnikiem szefa Oddziału WSW Warszawa Zarządu WSW Warszawskiego Okręgu Wojskowego. W organach WSW służył do 1973 r. (AIPN, 0194/261, Akta osobowe



o przydzielenie mi stanowiska Kierownika przy organizowaniu miejscowego warsztatu szewskiego. Podanie swoje motywuję tym, że obecnie jestem bez pracy”<sup>22</sup>. W jednym z pierwszych wniosków sporządzonych przez przełożonych Koziarskiego napisano:

ob[ywate]l] Koziarski Walter lat 34, kawaler, syn robotnika z wykształceniem powszechnym [*sic*]<sup>23</sup>, bezpartyjny, jest pod względem politycznym dostatecznie wyrobiony, jest to typ człowieka spokojnego lecz wybuchowicz [*sic*], cechuje go spostrzegawczość i szybka orientacja, jest średnio inteligentnym i rozsądnym<sup>24</sup>.

Pomimo braku wykształcenia podstawowego Koziarski został skierowany na kurs oficerów bezpieczeństwa. W styczniu 1946 r. kierownik WUBP we Wrocławiu ppłk Grzybowski napisał w jego charakterystyce: „Posiada doświadczenie w dziedzinie politycznej. Jest skromny i pod względem moralnym na poziomie. Należałoby go posłać na wyższy kurs oficerów Bezpieczeństwa”<sup>25</sup>. W marcu 1949 r. zakończył pracę w legnickiej bezpiece i został mianowany na stanowisko szefa PUBP w Koźuchowie<sup>26</sup>.

W lutym 1949 r. obowiązki p.o. szefa PUBP w Legnicy przejął Edward Jara<sup>27</sup>. Został on przeniesiony z PUBP w Jeleniej Górze, gdzie pełnił

---

Koziarski Walter, rozdział III, k. 1–4, 6–13, 15, 18, 22, 27, 35; AIPN, 3426/47, Teczka rozkazów Ministra Obrony Narodowej za lata 1955–1956, k. 127–129).

<sup>22</sup> AIPN, 0194/261, Akta osobowe Koziarski Walter, rozdział I, k. 1.

<sup>23</sup> Walter Koziarski nie posiadał wykształcenia podstawowego. W ankiecie specjalnej w rubryce „wykształcenie” wpisał „domowe”. W zyciorysie, który sporządził 10 VIII 1945 r., napisał, że uczęszczał do szkoły w Niemczech (nie podał, do jakiej i ile klas ukończył), a po powrocie do Polski w 1920 r. rozpoczął naukę w szkole w Sierpcu, ale ze względu na trudną sytuację w domu ojciec wysłał go do pracy (AIPN, 0194/261, Akta osobowe Koziarski Walter, rozdział I, k. 2–3).

<sup>24</sup> *Ibidem*, k. 21.

<sup>25</sup> *Ibidem*, k. 5.

<sup>26</sup> *Ibidem*, k. 19.

<sup>27</sup> Edward Jara 16 IX 1946 r. został powołany w struktury UB na stanowisko oficera śledczego PUBP w Wołowie. Siedem miesięcy później wyznaczony rozkazem personalnym nr 66 z 1 X 1947 r. na stanowisko starszego oficera śledczego. Od 18 V 1948 r. do 1 XII 1948 r. uczestniczył w kursie Oficerów Śledczych w Centrum Wyszkozenia MBP w Łodzi. Z dniem 1 I 1949 r. mianowany na stanowisko starszego oficera śledczego PUBP w Jeleniej Górze. Od 1 III 1949 r. był szefem PUBP w Legnicy, jednak w notatce do wniosku przełożeni napisali: „Jara Edward st. oficera śledczego w PUBP Jelenia Góra przeniesić i mianować na stanowisko z[astęp]cy z p.o. szefa PUBP w Legnica z dniem 15/II 49. Sprawa uzgodniona z ppłk. Zobowskim w dniu 5/II49. Wniosek zostanie nadesłany”. Od 15 II 1949 r. pełnił obowiązki zastępcy szefa PUBP w Legnicy. Szefem legnickiej bezpieki został 1 IX 1950 r. Na stanowisko naczelnika Wydziału IX „K” (Kowary) WUBP we Wrocławiu przeniesiony 1 VII 1952 r. Z dniem 1 III 1954 r. wyznaczony na stanowisko szefa UB na miasto i powiat Wałbrzych. 1 IV 1955 r. mianowany kie-



obowiązki starszego oficera śledczego. Od 1 września 1950 r. piastował stanowisko szefa legnickiej bezpieki. Wysuwając jego kandydaturę na p.o. szefa, przełożeni informowali we wniosku z 3 lutego 1949 r.: „Zna pracę operatywną, gdyż pracując w Wołowie, zastępował również Szefa PUBP [...] pracując w Wydziale Śledczym dał się poznać ze strony dodatniej”<sup>28</sup>. Opinie na temat funkcjonowania Edwarda Jary w strukturach UB były pozytywne. Przełożeni nie zgłaszali uwag do jego pracy. Edward Jara zakończył pracę w legnickiej bezpiece w lipcu 1952 r. i został przeniesiony na stanowisko zastępcy naczelnika Wydziału IX „K” w WUBP we Wrocławiu<sup>29</sup>.

Po Edwardzie Jarze kolejnym szefem PUBP w Legnicy został Władysław Kurnik<sup>30</sup>. W jego aktach personalnych nie ma informacji

---

rownikiem PuDsBP w Wałbrzychu. Na stanowisko zastępcy kierownika WUdsBP we Wrocławiu wyznaczony z dniem 15 XI 1955 r. Starszym inspektorem Inspektoratu Kierownictwa Jednostek Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej MO we Wrocławiu mianowany 1 I 1957 r. Z dniem 15 III 1966 r. zwolniony ze służby ze względu na stan zdrowia (AIPN Wr, 059/4018, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB: Jara Edward).

<sup>28</sup> AIPN Wr, 059/4018, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB: Jara Edward, k. 81.

<sup>29</sup> *Ibidem*, k. 65.

<sup>30</sup> Władysław Kurnik w struktury UB został powołany z dniem 17 VIII 1945 r. na stanowisko wartownika PUBP w Namysławie. Od 18 I 1946 r. był referentem gminnym w tym samym UB. Od marca 1946 r. do 17 IV 1946 r. uczestniczył w kursie specjalistycznym przy WUBP we Wrocławiu. Rozkazem personalnym nr 66 z 1 X 1947 r. powołany na stanowisko referenta Referatu V. Od 14 I 1948 r. do 12 IV 1949 r. brał udział w rocznym kursie oficerskim w Centrum Wyszkożenia MBP w Łodzi. 17 IV 1949 r. rozkazem personalnym nr 258 skierowany do dyspozycji szefa WUBP we Wrocławiu. Z dniem 1 V 1949 r. powołany na stanowisko starszego referenta Kierownictwa PUBP w Lubinie (koło Legnicy). Zgłoszony jako kandydat na zastępcę pełniącego obowiązki szefa PUBP w Legnicy, ale przełożeni odrzucili ten wniosek, twierdząc, że jest młody i nie ma doświadczenia w pracy operacyjnej. Ze stanowiska starszego referenta Kierownictwa PUBP w Lubinie przeniesiony na stanowisko zastępcy szefa PUBP w Legnicy z dniem 1 III 1950 r. Od 1 VII 1952 r. był szefem PUBP w Środzie Śląskiej. W grudniu 1953 r. zdjęty ze stanowiska szefa PUBP w Środzie Śląskiej i przekazany do dyspozycji szefa WUBP we Wrocławiu. Z dniem 1 III 1954 r. wyznaczony na stanowisko starszego referenta Referatu Ochrony Wydziału IV WUBP we Wrocławiu. Od 1 IX 1954 r. był starszym referentem Inspektoratu Wiejskiego WUBP we Wrocławiu. Kierownikiem sekcji IV Wydziału VI WUdsBP we Wrocławiu został 1 IV 1955 r. Z dniem 1 I 1957 r. objął stanowisko starszego oficera operacyjnego Sekcji IV Wydziału VI w Komendzie Wojewódzkiej MO. Od 15 XI 1958 r. do 15 IX 1960 r. brał udział w szkoleniu wojskowym Departamentu Kadr i Szkolenia. 1 VI 1961 r. powołany na stanowisko kierownika Grupy V Wydziału III KWMO we Wrocławiu. Od 1 IX 1961 r. do 26 VI 1962 r. uczestniczył w szkoleniu zawodowo-politycznym, a od września 1962 r. do maja 1963 r. – w kursie uprawiającym do prowadzenia czynności dochodzeniowych. 1 XI 1963 r. przeniesiony na stanowisko inspektora Inspektoratu Kierownictwa Jednostek Bezpieczeństwa KWMO we Wrocławiu. Uczestniczył w kursie doskonalenia kadr kierowniczych służby bezpieczeństwa w dniach od 12 I 1965 do 27 III 1965 r. Z dniem 1 XII 1972 r. skierowany do dyspozycji komendanta wojewódzkiego MO we Wrocławiu. Mianowany na stanowisko starszego inspektora Wydziału II KWMO we Wrocławiu. Od

na temat daty objęcia przez niego stanowiska szefa legnickiej bezpieki. Wcześniej był starszym referentem kierownictwa PUBP w Lubinie<sup>31</sup>. W pierwszym wniosku z lutego 1946 r. na temat Kurnika napisano: „wyszktałenie 7 klas szkoły powszechnej, pismo niewyrobane, praktycznie rozwinięty dosyć dobrze, należy do PPR [...] z pracy swej wywiązuje się dosyć dobrze, zapatrywań demokratycznych”<sup>32</sup>. W innej charakterystyce z marca 1946 r. czytamy: „Jest do pracy chętny, politycznie orientujący się, nie alkoholik, w obowiązkach sumienny. Początkowo w tut[ejszym] Urzędzie pełnił służbę wartownika, lecz po okazaniu zdolności i chęci do pracy został przydzielony do pełnienia funkcji referenta gminnego”<sup>33</sup>. W 1949 r. ukończył roczną szkołę oficerską w Centrum Wyszkożenia MBP w Legionowie<sup>34</sup>, a w 1964 r. – prawnicze studia magisterskie na Uniwersytecie Wrocławskim<sup>35</sup>. Funkcję szefa PUBP w Legnicy pełnił do 30 czerwca 1952 r., a następnego dnia objął stanowisko szefa PUBP w Środzie Śląskiej<sup>36</sup>.

Następcą Władysława Kurnika został Bronisław Tomasziewicz<sup>37</sup>. Obowiązki szefa PUBP w Legnicy objął z dniem 1 lipca 1952 r. W podaniu

---

30 I 1973 r. do 5 IV 1975 r. przebywał na placówce dyplomatycznej w Londynie na stanowisku szyfranta. Po powrocie z placówki, 1 IV 1975 r. powołany na stanowisko starszego inspektora Inspektoratu Kierownictwa Służby Bezpieczeństwa KWMO we Wrocławiu. Z dniem 1 VI 1975 r. mianowany starszym inspektorem Wydziału Inspekcji Zespołu ds. SB KWMO we Wrocławiu. Z dniem 1 III 1977 r. powołany na stanowisko zastępcy naczelnika Wydziału II KWMO we Wrocławiu. W kwietniu 1979 r. został zaproponowany na stanowisko zastępcy naczelnika Wydziału „W” w tej samej komendzie, ale wyżsi przełożeni nie wyrazili na tę propozycję zgody. Naczelnikiem Wydziału Inspekcji KWMO we Wrocławiu został 15 IV 1981 r., a od 1 VIII 1983 r. pełnił tę samą funkcję w Wojewódzkim Urzędzie Spraw Wewnętrznych (WUSW) we Wrocławiu. 31 III 1990 r. na własną prośbę zwolniony ze służby (AIPN Wr, 0219/1903, Akta personalne funkcjonariusza MO: Kurnik Władysław).

<sup>31</sup> AIPN Wr, 0219/1903, Akta personalne funkcjonariusza MO: Kurnik Władysław, k. 83.

<sup>32</sup> *Ibidem*, k. 93.

<sup>33</sup> *Ibidem*, k. 94.

<sup>34</sup> *Ibidem*, k. 97–100.

<sup>35</sup> *Ibidem*, k. 38.

<sup>36</sup> *Ibidem*, k. 83.

<sup>37</sup> Bronisław Tomasziewicz został skierowany do UB przez Komitet Powiatowy PPR w Sławnie. Pracę rozpoczął na stanowisku młodszego referenta PUBP w Sławnie we wrześniu 1945 r., a 25 X 1945 r. został referentem. Z dniem 1 VIII 1946 r. przeniesiony na stanowisko referenta Referatu I PUBP w Sztumie. Od września 1946 r. do marca 1947 r. uczestniczył w sześciomiesięcznym kursie w CW MBP w Łodzi. Starszym referentem Referatu I PUBP w Kościerzynie został 1 V 1947 r. Przeniesiony do PUBP w Kartuzach i powołany dnia 1 II 1948 r. na stanowisko starszego referenta p.o. zastępcy szefa. W tym samym urzędzie w dniu 31 III 1949 r. został zastępcą szefa. Z dniem 1 VII 1951 r. przeniesiony na stanowisko zastępcy szefa PUBP w Miliczu. Szefem tego urzędu został 1 II 1952 r. Na Szefa PUBP w Legnicy

o przyjęcie do struktur bezpieki Tomasziewicz napisał: „Uprzejmie proszę o przyjęcie w poczet UBP w Sławnie. Jestem dobrym i uczciwym człowiekiem i chcę pracować dla dobra społeczeństwa”<sup>38</sup>. Do legnickiego urzędu został przeniesiony ze stanowiska zastępcy szefa PUBP w Miliczu<sup>39</sup>. Brał udział w fałszowaniu referendum przeprowadzonym w Polsce 30 czerwca 1946 r.<sup>40</sup> Mianując Tomaszewicza na szefa PUBP w Legnicy, przełożeni we wniosku z 19 czerwca 1952 r. napisali:

Właściwym podejściem do pracowników, ciągłą kontrolą ich pracy i udzielaniem fachowych porad w porę zapobiega wszelkim przejawom wrogiej działalności [...]. W związku z powyższym wynika, że ww. posiada poczucie odpowiedzialności, dobrze opanowane wiadomości zawodowe oraz właściwe cechy kierownicze [więc] można mu powierzyć bardziej odpowiedzialny odcinek pracy [...] Wobec czego proponuję chor. Tomaszewicza Bronisława przenieść i awansować na stanowisko szefa PUBP Legnica<sup>41</sup>.

Obowiązki szefa legnickiej bezpieki pełnił do 15 września 1953 r., kiedy to na własną prośbę został przeniesiony do dyspozycji szefa WUBP w Łodzi. Następnie z dniem 1 stycznia 1954 r. objął obowiązki szefa PUBP w Piotrkowie Trybunalskim<sup>42</sup>.

W dniu 15 września 1953 r. obowiązki szefa PUBP w Legnicy po ustępującym Bronisławie Tomaszewiczowi objął Michał Kołacz<sup>43</sup>. Został

---

wyznaczony z dniem 1 V 1952 r., ale przełożeni zdecydowali, że stanowisko obejmie dopiero z dniem 1 VII 1952 r. W dniu 30 IX 1953 r. skierowany do dyspozycji szefa WUBP w Łodzi. 9 XI 1953 r. mianowany na stanowisko szefa PUBP w Piotrkowie Trybunalskim. W charakterystyce służbowej z 12 II 1955 r. kierownik WUdsBP w Łodzi napisał: „W/w od dłuższego czasu nosił się z zamiarem zwolnienia z pracy w Org[anach] B.P. i w czerwcu 1954 r. złożył raport o zwolnienie go z pracy, motywując tym, jakoby z nałożonych nań obowiązków nie mógł się wywiązać oraz że na tle jego pracy w Org[anach] B.P. dochodzi do scysji pomiędzy nim a żoną, która jest wierzącą Katoliczką i praca męża nie pozwala jej uprawiać kultu religijnego”. Tomaszewicz został zwolniony ze struktur bezpieczeństwa publicznego 31 III 1955 r. (Oddziałowe Archiwum IPN w Łodzi [dalej AIPN Łd], 0104/90, Akta personalne funkcjonariusza SB: Tomaszewicz Bronisław).

<sup>38</sup> AIPN Łd, 0104/90, Akta personalne funkcjonariusza SB: Tomaszewicz Bronisław, k. 7.

<sup>39</sup> *Ibidem*, k. 78.

<sup>40</sup> *Ibidem*, k. 84.

<sup>41</sup> *Ibidem*, k. 132–133.

<sup>42</sup> *Ibidem*, k. 78.

<sup>43</sup> Michał Kołacz został przyjęty w struktury UB 16 VIII 1944 r. do Resortu Bezpieczeństwa Publicznego rzeszowskiego WUBP jako zastępca kierownika Sekcji VII. Na stanowisko kierownika Sekcji VII Wydziału I WUBP w Rzeszowie mianowano

tam przeniesiony ze stanowiska szefa PUBP w Nisku. Był absolwentem szkoły NKWD w Kujbyszewie<sup>44</sup>. W jego charakterystyce służbowej z 2 kwietnia 1952 r. czytamy: „Jest on na średnim poziomie intelektualnym, doksztalca się przez czytanie literatury marksistowskiej lecz w małym stopniu, zdolność przeciętna”<sup>45</sup>. Przełożeni zdecydowali się wysłać Michała Kołacza na organizowany przez MBP kurs aktywu kierowniczego. Kształcili się na nim członkowie partii, którzy w przyszłości mieli zostać kierownikami kolektywów partyjnych. Kołacz ukończył taki kurs 16 czerwca 1953 r.<sup>46</sup>, a następnie dostał nominację na stanowisko szefa PUBP w Legnicy. We wniosku o przeniesienie napisano: „zachodzi konieczność obsady tegoż stanowiska, gdyż PUBP Legnica jest jednym z poważniejszych powiatów na terenie tu[ej]szego województwa i obsada kierownictwa jest niezbędna”<sup>47</sup>. Po reorganizacji bezpieki od 1 marca 1955 r. kierował legnickim PUdsBP<sup>48</sup>. Z dniem 1 czerwca 1956 r. został przeniesiony na stanowisko naczelnika Wydziału X Wojewódzkiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Publicznego we Wrocławiu<sup>49</sup>.

Ostatnim kierownikiem legnickiej bezpieki był Tadeusz Marcinek<sup>50</sup>. Przed objęciem stanowiska szefa tutejszego PUdsBP uczył się w rocznej

---

go 9 VI 1945 r., a od listopada 1945 r. był kierownikiem Wydziału I tego urzędu. Z dniem 1 VI 1948 r. został szefem PUBP w Przemyślu. Na stanowisko szefa PUBP w Nisku powołany 1 X 1951 r. Z dniem 24 XI 1952 r. skierowany na kurs aktywu kierowniczego MBP. Po ukończeniu kursu, rozkazem personalnym nr 669 z dnia 31 VII 1953 r., oddany do dyspozycji szefa WUBP we Wrocławiu. Mianowany na stanowisko szefa PUBP w Legnicy 1 VIII 1953 r., funkcję tę zaczął pełnić dopiero od 30 IX 1953 r. Po reorganizacji struktur bezpieczeństwa 1 III 1955 r. został kierownikiem PUdsBP w Legnicy. Z dniem 1 VI 1956 r. przeniesiony do WUdsBP we Wrocławiu na stanowisko naczelnika Wydziału X. Od 1 I 1957 r. był naczelnikiem Wydziału Ewidencji Operacyjnej Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej (KWMO) we Wrocławiu. Zwolniony ze służby ze względu na stan zdrowia w dniu 31 III 1961 r. (AIPN Wr, 059/3943, Akta personalne funkcjonariusza SB: Kołacz Michał).

<sup>44</sup> AIPN Wr, 059/3943, Akta personalne funkcjonariusza SB: Kołacz Michał, k. 82.

<sup>45</sup> *Ibidem*, k. 95.

<sup>46</sup> *Ibidem*, k. 98.

<sup>47</sup> *Ibidem*, k. 100.

<sup>48</sup> *Ibidem*, k. 103.

<sup>49</sup> *Ibidem*, k. 107.

<sup>50</sup> Tadeusz Marcinek rozpoczął służbę w organach bezpieczeństwa 18 X 1945 r. na stanowisku wartownika plutonu ochrony PUBP w Świdnicy. Na komendanta ochrony świdnickiej bezpieki został powołany na podstawie rozkazu personalnego nr 66 z dnia 1 X 1947 r. Od 1 IX 1948 r. był młodszym referentem Sekcji IV Wydziału I WUBP we Wrocławiu. 1 I 1949 r. został starszym referentem Sekcji IV Wydziału I WUBP we Wrocławiu, a 1 IX 1949 r. – referentem. Od 16 IX 1950 r. do 7 VIII 1951 r. przebywał na rocznym kursie oficerskim w Centrum Wyszczolenia MBP w Legionowie. Po ukończeniu kursu 8 VIII 1951 r. skierowany do dyspozycji szefa WUBP we Wrocławiu. Wyznaczony na stanowisko zastępcy szefa PUBP

Szkole Oficerskiej przy Centrum Wyszkożenia MBP w Legionowie, którą ukończył w czerwcu 1956 r. Wówczas przełożeni napisali w jego charakterystyce:

W początkowym okresie miał duże trudności w nauce, jednak dzięki pracy nad sobą poczynił bardzo duże postępy. [...] Do zajęć jest zawsze dobrze przygotowany i uczy się bardzo dobrze. [...] Z dyscypliną [...] w początkowym okresie nauczania miał pewne trudności, szczególnie w pracach pisemnych. Pracując przez cały czas na szczeblu powiatowym, nie znał całokształtu pracy. [...] Potrafi obiektywnie i rzeczowo analizować materiały i wyciągnąć słuszne wnioski operacyjne. W dyskusjach na zajęciach aktywny<sup>51</sup>.

Od 16 lipca 1956 r. pozostawał w dyspozycji kierownika WUdsBP we Wrocławiu. Funkcję kierownika PUdsBP w Legnicy objął 1 sierpnia<sup>52</sup>, a służbę na tym stanowisku zakończył wraz z likwidacją struktur Powiatowych Urzędów ds. Bezpieczeństwa Publicznego, czyli 31 grudnia 1956 r. Z dniem 1 stycznia 1957 r. został zastępcą komendanta ds. Bezpieczeństwa Publicznego Powiatowej Komendy Milicji Obywatelskiej w Legnicy<sup>53</sup>.

## Charakterystyka kierowników legnickiej bezpieki

W aktach personalnych kierowników/szefów PUBP/PUdsBP w Legnicy zachowało się sporo uwag pozwalających na formułowanie ich charakterystyk i ocen. Tabela 2 przedstawia ich dane personalne.

---

w Dzierżonowie. Z dniem 15 VI 1952 r. objął stanowisko szefa PUBP w Złotorii. Do dyspozycji kierownika WUdsBP we Wrocławiu został skierowany 16 VII 1956 r. Na stanowisko kierownika PUdsBP w Legnicy powołany z dniem 1 VIII 1956 r. W dniu 1 I 1957 r. mianowany zastępcą komendanta ds. Bezpieczeństwa Publicznego KPMO w Legnicy. Komendantem Milicji Obywatelskiej Miasta i Powiatu w Legnicy został 1 V 1957 r. Od 8 I 1962 r. do 7 IV 1962 r. uczestniczył w kursie komendantów powiatowych w Łodzi. Z dniem 31 XII 1964 r. skierowany do dyspozycji komendanta wojewódzkiego MO we Wrocławiu. Z dniem 1 II 1965 r. wyznaczony na stanowisko komendanta Komendy Dzielnicy MO Wrocław Stare Miasto. Od 1 IX 1965 r. do 23 II 1966 r. brał udział w szkoleniu zawodowo-politycznym. 1 VIII 1966 r. mianowany naczelnikiem Wydziału do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi. Zwolniony ze służby na własną prośbę 31 III 1990 r. (AIPN Wr, 0219/1891, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB/MO: Marcinek Tadeusz).

<sup>51</sup> AIPN Wr, 0219/1891, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB/MO: Marcinek Tadeusz, k. 116.

<sup>52</sup> *Ibidem*, k. 73, 117.

<sup>53</sup> *Ibidem*, k. 121.

Tabela 2. Dane personalne kierowników/szeefów PUBP/PUDsBP w Legnicy w latach 1945–1956

Lp.	Imię i nazwisko, imiona rodziców	Data i miejsce urodzenia	Pochodzenie/wyznanie	Wykształcenie	Zawód	Przynależność partyjno-organizacyjna	Stosunek do służby wojskowej oraz udział w oddziałach partyzanckich
1.	Stanisław Chruściński, s. Antoniego i Petroneli	12 X 1899 r. Ostrowiec Świętokrzyski, woj. kieleckie	Robotnicze/rzymskokatolickie	7 oddziałów szkoły powszechnej	Tokarz	Ostrowski Ruch Podziemny, Polska Partia Socjalistyczna (PPS), PPR (1943), organizator Gwardii Ludowej, Armii Ludowej oraz Rad Narodowych w Ostrowcu	Kompania 76 Lidzkiego Pułku Strzelców (1920). Na froncie nie był
2.	Józef Wojciechowski, s. Jana i Magdaleny	17 VIII 1923 r. Kozubów, pow. Pińczów, woj. kieleckie	Rolnicze/rzymskokatolickie	7 oddziałów szkoły powszechnej	Syn rolnika [sic]	PPR (1942)	AL (1944) I Brygada AL Ziemi Krakowskiej im. Bartosza Głowańskiego
3.	Jan Trzaska, s. Grzegorza i Katarzyny	17 VII 1918 r. Łobzów pow. Olkusz, woj. kieleckie	Chłopskie/rzymskokatolickie	7 oddziałów szkoły powszechnej	Rolnik	PPR (1943)	9 Pułk Ułanów (1937). Dowódca jednego z oddziałów im. Bartosza Głowańskiego (partyzantka AL) w powiecie Miechów-Pińczów
4.	Walter Koziarski, podczas pobytu w szkole Kominternu w Moskwie używał też nazwiska Tadeusz Słomiński, s. Władysława i Józefy	06 I 1912 r. Celle, Niemcy	Robotnicze/bezwyznaniowy	Domowe [sic]	Szewc	KPP i KZMP (1930–1938)	Pozbawiony praw wojskowych przez sąd za działalność komunistyczną

Lp.	Imię i nazwisko, imiona rodziców	Data i miejsce urodzenia	Pochodzenie/ wyznanie	Wykształcenie	Zawód	Przynależność partyjno-organizacyjna	Stosunek do służby wojskowej oraz udział w oddziałach partyzanckich
5.	Edward Jara, s. Marcina i Wiktorii	20 VIII 1923 r. Koniów, pow. Dobromil, woj. łwowskie	Chłopskie/ bezwyznaniowy	7 klas szkoły powszechnej, 3 klasy szkoły przemysłowej	Zecer	PPR (1946)	3 Pułk Piechoty, 1 Dywizja Piechoty im. Tadeusza Kościuszki
6.	Władysław Kurnik, s. Jana i Marii	12 VI 1926 r. Zagórze, pow. chrzanowski, woj. krakowskie	Robotnicze/ niepraktykujący	Średnie	Pracownik umysłowy	PPR (1945)	Nie służył
7.	Bronisław Tomaszewicz, s. Franciszka i Anieli	11 IX 1921 r. Bobrowniki, pow. łowicki, woj. łódzkie	Robotnicze/ rzymskokatolickie	7 oddziałów szkoły powszechnej	Tkacz	PPR (1945)	Nie służył
8.	Michał Kołacz, s. Michała i Anny	28 II 1912 r. Sarny, pow. jaworowski, woj. łwowskie	Robotniczo/ bezwyznaniowy	7 klas szkoły powszechnej	Malarz pokojowy	PPR (1945)	22 Pułk Ułanów, Armia Czerwona, Wojsko Polskie zastępca dowódcy kompanii ciężkich karabinów maszynowych (ckm)
9.	Tadeusz Marcinek, s. Patrycjusza i Marii	1 VII 1924 r. Jasień, pow. brzeski, woj. krakowskie	Robotnicze/ rzymskokatolickie	7 klas szkoły powszechnej	Bez zawodu	PPR (1945)	Nie służył

Źródło: *Iwazze wrocławskiej bezpieki. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa we Wrocławiu. Informator personalny*, red. T. Balbus, P. Piotrowski, K. Szawarzyk, Wrocław 2006, s. 109; AIPN Po, 084/150, Akta personalne funkcjonariusza SB: Chrusciński Stanisław, s. 6–10; AIPN, 0193/4806, Akta personalne funkcjonariusza SB: Wojciechowski Józef, s. 12–16; AIPN Wr, 057/572, Akta personalne funkcjonariusza SB: Irzaska Jan, s. 18–20, 23, 26, 68, 77; AIPN, 0194/261, Akta osobowe Koziański Walter, rozdział I, k. 3–6;



AIPN Wr, 059/4018, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB: Jara Edward, k. 10–31; AIPN Wr, 0219/1903, Akta personalne funkcjonariusza MO: Kurnik Władysław, k. 11–18; AIPN Łd, 0104/90, Akta personalne funkcjonariusza SB: Tomaszewicz Bronisław, k. 9–20; AIPN Wr, 059/4062, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB: AIPN Wr, 0219/1891, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB/MO: Marcinek Tadeusz, k. 12–24, 117.

Zestawienie charakterystyk szefów legnickiej bezpieki wskazuje, że w latach 1945–1956 stanowiska kierownicze w tamtejszym urzędzie obsadzano osobami o podobnym profilu. Kadra kierownicza składała się z Polaków, jednak jeden z nich – Walter Koziarski – urodził się w niemieckim Celle. Trzech pochodziło z województwa kieleckiego, dwóch z krakowskiego, dwóch z lwowskiego i jeden z łódzkiego. Pięciu szefów zadeklarowało pochodzenie robotnicze, jeden – „robotniczo-społeczne”, dwóch – chłopskie, a jeden – „rolnicze”. Wyznanie rzymskokatolickie zadeklarowało pięciu. Trzej określili się jako bezwyznaniowi. Władysław Kurnik przedstawił się jako niepraktykujący. Szefowie urzędu bezpieczeństwa w Legnicy reprezentowali różne zawody: tokarza, rolnika, szewca, zecera, tkacza i malarza wnętrz. Józef Wojciechowski wpisał w rubryce „zawód”: „syn rolnika”, Władysław Kurnik napisał, że jest „pracownikiem umysłowym”, a Tadeusz Marcinek – że nie posiada zawodu. Prawie wszyscy byli członkami PPR. Stanisław Chruściński był również w PPS. Walter Koziarski należał przed II wojną światową do Komunistycznej Partii Polski (KPP) i Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej (KZMP). Trzech z nich w służyło w szeregach Wojska Polskiego i brało udział w walkach z Niemcami. Jeden, Stanisław Chruściński, przed wojną służył w Wojsku Polskim, ale nie walczył II wojnie światowej. Józef Wojciechowski był w partyzantce AL. Czterech nie miało za sobą przeszłości wojskowej ani partyzanckiej. Jeżeli chodzi o wykształcenie, to sześciu ukończyło 7 klas szkoły powszechnej. Jeden z nich, Edward Jara, zadeklarował ukończenie szkoły zawodowej. Walter Koziarski nie miał żadnego wykształcenia. Tylko jeden z nich, Władysław Kurnik, ukończył szkołę średnią.

Wobec tego, że kierownicy UB na ogół posiadali wykształcenie podstawowe, trudno się dziwić, że większość z nich miała problemy z poprawnym formułowaniem zdań i z ortografią. Można stwierdzić, że byli ludźmi słabo wykształconymi i nieprzygotowanymi do pracy w aparacie bezpieczeństwa. Przełożeni starali się wysyłać ich na różnego rodzaju kursy i szkolenia, które organizowane były przez WUBP we Wrocławiu czy MBP. Tabela nr 3 informuje, jakie szkolenia i kursy przeszli kierownicy/szefowie legnickiego Urzędu Bezpieczeństwa.

Tabela 3. Przeszkolenie kierowników/szefów PUBP/PUdsBP w Legnicy w latach 1945–1956

Lp.	Imię i nazwisko funkcjonariusza	Zajmowane stanowisko	Przeszkolenie resortowe
1.	Stanisław Chruściński	Kierownik	Brak informacji o przeszkoleniu resortowym. Chruściński w prośbie do MBP z 28 VIII 1947 r. napisał: „uprzejmie proszę o zwolnienie mnie z pracy w Organach Bezpieczeństwa Publicznego. Motywuję tym, że nie mam wykształcenia, które dzisiaj jest potrzebne w wyżej wymienionych Organach”.
2.	Józef Wojciechowski	Kierownik	24 III – 4 VI 1945 – Centralna Szkoła Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w Łodzi. 14 VII 1956 – Kurs Aktywu Kierowniczego MBP.
3.	Jan Trzaska	Szef	b.d.
4.	Walter Koziański	Szef	1936 – ośmiomiesięczny kurs partyjny w ZSRS. 1946 – sześciomiesięczny kurs w CS MBP w Łodzi. 17 IX 1954 – lipiec 1956 r. – dwuletni Wyższy Kurs Przeszkolenia Oficerów Bezpieczeństwa Publicznego.
5.	Edward Jara	Zastępca, pełniący obowiązki szefa urzędu i szef urzędu	18 V 1948 – 1 XII 1948 – Kurs Oficerów Śledczych w Centrum Wyszczolenia MBP w Łodzi.

Lp.	Imię i nazwisko funkcjonariusza	Zajmowane stanowisko	Przeszkolenie resortowe
6.	Władysław Kurmik	Szef	<p>Marzec 1946 – 17 IV 1946 – kurs specjalistyczny przy WUWP we Wrocławiu.</p> <p>14 I 1948 – 12 IV 1949 – roczny kurs oficerski w Centrum Wyszakolenia MBP w Łodzi.</p> <p>15 XI 1958 – 15 IX 1960 – szkolenie wojskowe Departamentu Kadry i Szkolenia.</p> <p>1 IX 1961 – 26 VI 1962 – szkolenie zawodowo-polityczne.</p> <p>Wrzesień 1962 – maj 1963 – kurs uprawniający do prowadzenia czynności dochodzeniowych.</p> <p>27 III 1965 – kurs doskonalenia kadry kierowniczych Służby Bezpieczeństwa MSW w Warszawie.</p>
7.	Bronisław Tomaszewicz	Szef	Wrzesień 1946 – marzec 1947 – sześciomiesięczny kurs w CS MBP w Łodzi.
8.	Michał Kołacz	Szef	Absolwent szkoły NKWD w Kujbyszewie. Od 24 XI 1952 r. słuchacz Kursu Aktywu Kierowniczego MBP.
9.	Tadeusz Marcinek	Kierownik	<p>16 IX 1950 – 7 VIII 1951 – roczny kurs oficerski w CW MBP w Legionowie.</p> <p>8 I 1962 – 7 IV 1962 – kurs komendantów powiatowych w Łodzi.</p>

Źródło: AIPN Po, 084/150, Akta personalne funkcjonariusza SB: Chruściński Stanisław, s. 111; AIPN, 0193/4806, Akta personalne funkcjonariusza SB: Wojciechowski Józef, s. 115, 134, 164; AIPN Wr, 057/572, Akta personalne funkcjonariusza SB: Trzaska Jan, *passim*; AIPN, 0194/261, Akta osobowe Koziański Walter, rozdział III, k. 2, 18, 27; AIPN Wr, 059/4018, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB: Jara Edward, s. 75–78; AIPN Wr, 0219/1903, Akta personalne funkcjonariusza MO: Kurmik Władysław, s. 83, 91–92, 94, 97–100, 137; AIPN Łd, 0104/90, Akta personalne funkcjonariusza SB: Tomaszewicz Bronisław, s. 90, 92–93; AIPN Wr, 059/3943, Akta personalne funkcjonariusza SB: Kołacz Michał, s. 75, 82, 97–98; AIPN Wr, 0219/1891, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB/MO: Marcinek Tadeusz, s. 73, 75, 94–98.

Powyższa tabela pokazuje, że nie wszyscy kierownicy/szefowie legnickiej bezpieki odbyli przeszkolenie resortowe (np. w Centralnej Szkole MBP w Łodzi, Centrum Wyszkożenia MBP im. Dzierżyńskiego w Legionowie czy chociażby podczas kursów dla szefów PUBP). W przypadku Stanisława Chruścińskiego można zauważyć, że nie miał on w ogóle żadnego przeszkolenia i w związku z powyższym sam zdecydował się odejść ze struktur bezpieczeństwa. W aktach personalnych Jana Trzaski nie ma żadnych informacji na temat przeszkoleń czy kursów resortowych, co jednak nie musi oznaczać, że nie brał w nich udziału. Michał Kołacz był absolwentem szkoły NKWD w Kujbyszewie.

Za wykonywanie swoich obowiązków kierownicy/szefowie często byli wyróżniani. Na ogół otrzymywali różnego rodzaju odznaczenia z okazji komunistycznych świąt – np. 22 lipca, Święta Pracy czy rocznicy rewolucji październikowej. Wykaz odznaczeń oraz cytaty z opinii służbowych sporządzanych przez ich zwierzchników przedstawia tabela nr 4.

**Tabela 4.** Ocena pracy i wyróżnienia (odznaczenia) kierowników/szefów PUBP/PUDsBP w Legnicy w latach 1945–1956

Lp.	Imię i nazwisko	Opinia służbowa	Odznaczenia
1.	Stanisław Chruściński	„Pracę słabo opanował, nie ma podejścia do pracy z agenturą, częściowo samodzielny z własną inicjatywą, orientację posiada dość szybko, decyzje nie zawsze wydaje trafne, do odpowiedzialności nie zawsze porzuca się, mało pracowity i zdyscyplinowany [...] Nie posiada zdolności kierowniczych, nie posiada umiejętności poznawania i rozstawiania kadr, w stosunku do przelożonych ordynamy [...] Do pracy w Org[anach] BP nie nadaje się”.	Odznaka Grunwaldzka (brak daty nadania), Order Virtuti Militari (brak informacji na temat klasy orderu i daty nadania).
2.	Józef Wojciechowski	„Obywatel] Wojciechowski jest energiczny i oddany sprawie demokracji, pomimo młodego wieku pracuje z całym zrozumieniem pracownika bezpieczeństwa”. „Ww. w czasie swojej pracy wykazał się chętnym, obowiązkowym i pracowitym. Jednak pracując na stanowisku szefa PUBP w Legnicy od 1945 r. zżył się z ludźmi i dla dobra pracy i podniesienia jego autorytetu, konieczne jest przeniesienie go na inny powiat”.	Odznaka Grunwaldzka (1945), Medal Zwycięstwa i Wolności 1945 (nadany w 1945 r.), Srebrny Krzyż Zasługi (1946) Krzyż Partyzancki (1946), Srebrny Krzyż Zasługi (1947), Srebrny Krzyż Zasługi (1954), Medal 10-lecia Polski Ludowej (1955), odznaczenie „10 Lat w Służbie Narodu” (1954), Złoty Krzyż Zasługi (1958), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1962), odznaka „20 Lat w Służbie Narodu” (1964), brązowy medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1967), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1968), srebrny medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1970), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1971), odznaka 30-lecia PPR (1972), brązowa odznaka „Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego” (1981).

Lp.	Imię i nazwisko	Opinia służbowa	Odznaczenia
3.	Jan Trzaska	„Pracuje uczciwie i stara się podnieść swój Wydział. Politycznie słaby – ale stary partyzant, bojowiec i patriota”. „[...] jest zdecydowanym wrogiem reakcji i faszystu, politycznie wyrobiony dobrze, całkowicie oddany demokracji, odważny, sam prowadził oddział partyzancki AL [...]”	Odznaka Grunwaldzka, Krzyż Partyzancki, Srebrny Krzyż Zasługi, Brązowy Krzyż Zasługi, Medal Zwycięstwa i Wolności 1945 (brak dat nadania).
4.	Walter Koziarski	„Jest on politycznie uświadomiony, stateczny, zaufany, nadaje się do samodzielnej pracy. Powagą swoją i zachowaniem nie poniża godności urzędu. Zbyszczylinowany, w pracy operatywnej [operacyjnej] orientuje się dobrze. Skrajny przeciwnik reakcji. W zachowaniu swoim skromny i ucząwy. Poziom intelektualny na odpowiedniej wysokości. Szybka orientacja i twarda decyzja. Wszystkie te walory rękują w nim dobrze operatywnego pracownika”. „Politycznie wyrobiony dobrze, posiada spory zasób wiadomości marksizmu-leninizmu, lecz są one przyswojone zbyt powierzchownie. [...] swą pracą przyczynił się do likwidacji szeregu wykrywien i wypażeń w pracy partyjnej [tutaj:jszej]. Jednostki [partyjne] oraz występował ostro w walce z wszelkimi świństwami, demoralizacją i niewłaściwą postawą wśród członków partii”.	Złoty Krzyż Zasługi (1954), Medal 10-lecia Polski Ludowej (1955), odznaka „10 Lat w Służbie Narodu” (1955).
5.	Edward Jara	„Politycznie wyrobiony, do Demokracji i jej Rządu oddany, stosunek do nacjonalizmu wrogi, przejawia aktywny udział w życiu partyjnym. Od strony politycznej zastrzeżeń nie posiadamy, politycznie pewny. Praca operacyjna na powierzonym mu odcinku opanowana i stara się ją pogłębić. Cechuje go samodzielność i własna inicjatywa. Posiada zmysł organizacyjny. Pracuje nad podległym mu personelem, w wyniku czego pracownicy posiadają perspektywy wzrostu [rozwoju]. Specjalnych wyników po linii zawodowej ostatnio nie uzyskał [...]. Poziom intelektualny średni, dokształca się na kursach korespondencyjnych, jest pracownikiem uczciwym, za okres jego pracy natógów żadnych nie zauważono [...]”.	Krzyż Walecznych (1945), brązowy medal „Zasłużonym na Polu Chwały” (1944), Medal Zwycięstwa i Wolności 1945 (nadany w 1945), srebrny medal „Zasłużonym na Polu Chwały” (1945), Srebrny Krzyż Zasługi (1954), odznaka „10 Lat w Służbie Narodu” (1955), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1964), odznaka „20 Lat w Służbie Narodu” (1965).

Lp.	Imię i nazwisko	Opinia służbowa	Odznaczenia
6.	Władysław Kurnik	<p>„Odnosnie pracy jego zaznaczyć należy, iż jest chętnym i sumiennym, ale jednak posiada pewne braki, a zwłaszcza niski poziom inteligencji, co jest skutkiem [powodem – s]ć] tego, iż nie zawsze może podjąć powierzony mu zadaniem. Jest to człowiek spokojny, cichy i mało energiczny. [...] Znajomość języka polskiego – w piśmie średnia, mówi poprawnie. Politycznie niewyrobiony”.</p> <p>„Ww. jest dobrze wyrobiony politycznie, równocześnie dba, aby jeszcze bardziej wzbogacić polityczną pogłębienie. W życiu politycznym jest aktywnym. Zarówno bierze udział w życiu politycznym Urzędu, jak też jest członkiem] Egzekutywy Komitetu Miejskiego PZPR. Uchwały KC stara się przyswoić, a następnie wcieli je w życie. Polityczne pewny. W pracy zawodowej wykazuje umiejętności pracy z agenturą, wykorzystując jej możliwości. Jest samodzielny i obowiązkowy. [...] Posiada zdolności kierownicze, to znaczy umiejętnie rozstrząsać pracowników i wykorzystywać ich zdolności w pracy. [...] Jeżeli chodzi o stronę moralną, to moralnie prowadzi się dobrze”.</p>	<p>Medal 10-lecia Polski Ludowej (1955), odznaka „10 Lat w Służbie Narodu” (1955), Srebrny Krzyż Zasługi (1959), odznaka „20 Lat w Służbie Narodu” (1966), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1969), brązowy medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1969), Medal 30-lecia Polski Ludowej (1974), brązowa odznaka „Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego” (1975), złota odznaka „W Służbie Narodu” (1975), srebrna odznaka „Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego” (1977), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1979), złota odznaka „Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego” (1980), medal „Za Udział w Walkach w Obronie Władzy Ludowej” (1984), Medal 40-lecia Polski Ludowej (1984), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1985).</p>
7.	Bronisław Tomaszewicz	<p>„Politycznie wyrobiony dobrze, wszelkie uchwały Rządu i KC PZPR przyjmuje z pełną świadomością i umie je powiązać w codziennej pracy. Jest członkiem egzekutywy KP PZPR i cieszy się zaufaniem tamt[ejszych] członków partii. W miarę możliwości bierze aktywny udział w życiu polityczno-społecznym w jednostce przez siebie obsługiwanej, co wyraźnie uwidoczniło się w podniesieniu poziomu politycznego u podległych mu pracowników. [...] Posiada należyte podejście do podwładnych i dba o ich podniesienie poziomu politycznego i zawodowego. [...] posiada przeciętny poziom intelektualny oraz dość dobre zdolności kierownicze. Cieszy się autorytetem wśród pracowników, interesuje się ich życiem bytowym. [...] strona moralna nie budzi zastrzeżeń”.</p>	<p>Brązowy Krzyż Zasługi (brak daty nadania).</p>



Lp.	Imię i nazwisko	Opinia służbowa	Odznaczenia
8.	Michał Kofała	„Jest to pracownik zdyscyplinowany, karny, nieugięty, bezwzględny w stosunku do swych podwładnych. Pracownik o przeciętnej inteligencji, wśród otoczenia ogólnie lubiany, szanowany. Na tle politycznym utalentowany, odznacza się specjalną orientacją [...]”. „Jest poważnym i doświadczonym pracownikiem. Przez należyte kierowanie pracą zawodową posiada wyniki na tym odcinku. Dużo czasu poświęca mniej zaawansowanym pracownikom celem należytego ustawienia ich w pracy. W stosunku do podwładnych jest wymagający i stanowczy, przez co posiada autorytet w podległej mu jednostce”.	Srebrny medal „Zasłużonym na Polu Chwały” (1945), Medal Zwycięstwa i Wolności 1945 (nadany w 1945 r.), medal „Za Zwycięstwo nad Niemcami w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej 1941–1945” (nadany w 1945 r.), Odznaka Grunwaldzka (1945), Srebrny Krzyż Zasługi (1946), Srebrny Krzyż Zasługi (1947), Złoty Krzyż Zasługi (1954), odznaka „10 Lat w Służbie Narodu” (1954), medal „10 Lat Polski Ludowej” (1955), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1957).
9.	Tadeusz Marcinek	„Jest pracownikiem zdyscyplinowanym. Z powierzonych mu zadań wywiązuje się należycie. W pracy z agenturą przejawia dużo samodzielności i inicjatywy. W pracy jego zanotowano systematyczne postępy. Politycznie rozwinięty dobrze, wiele czasu poświęca samokształceniu. W pracy zawodowej dobry do podniesienia poziomu swej pracy [sic]”. „Jest pracowity, chętny, pracę zawodową traktuje poważnie. Z agenturą pracuje dość dobrze, umie ją wychować i właściwie wykorzystywać. Posiada dobrą orientację w sprawach, umie dość szybko decydować. W stosunku do podwładnych jest wymagający. Dużo pracuje nad podniesieniem poziomu zawodowego i politycznego podległych pracowników. Jest dość dobrym organizatorem oraz posiada przeciętną zdolność kierowniczą”.	Złoty Krzyż Zasługi (1958), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1964), odznaka „20 Lat w Służbie Narodu” (1966), brązowy medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1967), srebrny medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1969), brązowa odznaka „Za zasługi w Ochronie Porządku Publicznego” (1972), Medal 30-lecia Polski Ludowej (1974), srebrna odznaka „Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego” złota odznaka „W Służbie Narodu” (1975), złota odznaka „Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego” (1977), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1979), medal „Za Udział w Walkach w Obrobie Władzy Ludowej” (1984), Medal 40-lecia Polski Ludowej (1984), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1989).

Źródło: AIPN Po, 084/150, Akta personalne funkcjonariusza SB: Chruściński Stanisław, k. 10, 96–98; AIPN, 0193/4806, Akta personalne funkcjonariusza SB: Wojciechowski Józef, k. 106, 109, 112, 121–122, 124; AIPN Wr, 057/572, Akta personalne funkcjonariusza SB: Trzaska Jan, k. 36, 62–63, 80; AIPN, 0194/261, Akta osobowe Koziański Walter, rozdział III

k. 1, 7, 26; AIPN Wr, 059/4018, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB: Jara Edward, k. 66, 88; AIPN Wr, 0219/1903, Akta personalne funkcjonariusza MO: Kurnik Władysław, k. 86, 95, 107; AIPN Łd, 0104/90, Akta personalne funkcjonariusza SB: Tomasziewicz Bronisław, k. 27, 128; AIPN Wr, 059/3943, Akta personalne funkcjonariusza SB: Kołacz Michał, k. 76, 78, 103; AIPN Wr, 0219/1891, Akta personalne funkcjonariusza UB/SB/MO: Marcinek Tadeusz, k. 73, 76, 79, 90, 101.

Z powyższej tabeli wyłania się obraz osobowości, jakie posiadali kierownicy/szefowie legnickiej bezpieki. Przedstawione opinie miały wpływ na ich dalszą karierę w bezpiece. Z wyjątkiem Stanisława Chruścińskiego, który oceniany był negatywnie w swojej pracy, pozostali wywiązywali się z postawionych im zadań. O ich zaangażowaniu w pracę na rzecz „umacniania władzy ludowej” świadczy liczba odznaczeń, którymi wyróżniali ich przełożeni. Dwóch odeszło ze struktur bezpieczeństwa na własną prośbę (Stanisław Chruściński i Jan Trzaska). Czterech zostało kierownikami/szefami urzędów bezpieczeństwa publicznego (Józef Wojciechowski, Walter Koziarski, Władysław Kurnik i Bronisław Tomasziewicz). Dwóch powołano na stanowiska naczelników wydziałów w wojewódzkich strukturach bezpieczeństwa publicznego (Edward Jara i Michał Kołacz). Jeden został zastępcą komendanta powiatowego MO ds. bezpieczeństwa publicznego (Tadeusz Marcinek).

Analiza akt personalnych kierowników/szefów legnickiej bezpieki wykazuje, że byli ludźmi słabo wykształconymi, o niskim poziomie intelektualnym i moralnym, co przekładało się na słabe funkcjonowanie urzędu. Braki w wykształceniu widoczne są w sporządzonych przez nich sprawozdaniach i raportach. Dokumenty te zawierają błędy ortograficzne i stylistyczne, a także wyrażenia zaczerpnięte z języka rosyjskiego. Te ostatnie wzięły się prawdopodobnie stąd, że funkcjonujący przy UB „sowiec” uczył polskich funkcjonariuszy wykonywania obowiązków, w tym tworzenia sprawozdań, raportów czy notatek<sup>54</sup>. Pozycja kierownika/szefa UB w Legnicy wpływała na poziom funkcjonowania urzędu. Koordynował on i nadzorował pracę wszystkich sekcji, podlegając bezpośrednio kierownikowi/szefowi WUBP we Wrocławiu. Niekiedy informował władze samorządowe o sytuacji politycznej i bezpieczeństwie na podległym mu terenie. Obowiązkiem kierownika PUBP w Legnicy było sporządzanie dokładnych sprawozdań, protokołów śledztw i spraw oraz terminowe ich przesyłanie do WUBP we Wrocławiu<sup>55</sup>. Od początku tworzenia struktur powszechne stało się antydatowanie dokumentacji.

<sup>54</sup> AIPN Wr, 053/376, Sprawozdania PUBP w Jaworze i Legnicy do szefa WUBP we Wrocławiu za 1949 r., k. 160.

<sup>55</sup> D. Iwaneczko, *Urząd Bezpieczeństwa w Przemysłu 1944–1956*, Rzeszów 2004, s. 33–34; P. Chmielowiec, *Urząd Bezpieczeństwa w Łańcucie w latach 1944–1956*, Rzeszów 2006, s. 15.

Przykładem mogą być daty wydawania rozkazów przenoszenia kierowników/szefów, które niekoniecznie zgadzały się z rzeczywistym momentem objęcia przez nich stanowisk. Data mogła przesuwać się w czasie nawet o kilka lub kilkanaście tygodni np. z powodu odbywanego szkolenia albo ze względu na sprawy osobiste, urlopowe czy mieszkaniowe. Kierownicy/szefowie niejednokrotnie mieli problemy z prawem. Świadczą o tym liczne raporty sporządzone na okoliczność popełnianych przez nich wykroczeń lub przestępstw<sup>56</sup>. Do ich obowiązków należało również „zwalczanie band”<sup>57</sup> (ochrona ludności cywilnej przed „reakcją”) oraz sprawowanie nadzoru nad więzieniem<sup>58</sup>. Pomimo szeregu nieprawidłowości w funkcjonowaniu legnickiej bezpieki z całą stanowczością można stwierdzić, że kierownicy/szefowie legnickiego urzędu bezpieczeństwa publicznego wywiązywali się z obowiązków nałożonych na nich przez wyższych przełożonych.

## Bibliografia

### Źródła archiwalne

- Archiwum IPN w Warszawie (AIPN).  
 Oddziałowe Archiwum IPN w Łodzi (AIPN Łd).  
 Oddziałowe Archiwum IPN w Poznaniu (AIPN Po).  
 Oddziałowe Archiwum IPN we Wrocławiu (AIPN Wr).

### Źródła publikowane i opracowania

- Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. I: 1944–1956, red. K. Szwarzgrzyk, Warszawa 2005.
- Balbus T., *Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Legnicy (maj–grudzień 1945 r.). Struktura, kadry, działalność*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2007, nr 1(5), s. 31–52.
- Chmielowiec P., *Urząd Bezpieczeństwa w Łańcucie w latach 1944–1956*, Rzeszów 2006.

<sup>56</sup> AIPN Po, 084/150, Akta personalne funkcjonariusza SB: Chruściński Stanisław, k. 82, 91–96; AIPN Wr, 057/572, Akta personalne funkcjonariusza SB: Trzaska Jan, k. 65, 84.

<sup>57</sup> AIPN Wr, 024/7923, Sprawa operacyjnej obserwacji kryptonim „Recydywiści” dot. Kiernicki Jan, imię ojca Antoni, ur. 03-03-1915 r. i innych, *passim*; AIPN Wr, 039/644/5, Akta – materiały agenturalnego rozpracowania, plany operacyjnych działań w sprawie przynależności do nielegalnej organizacji na terenie powiatu Legnica i Jelenia Góra, prowadzenie działalności dywersyjnej, przeciwko: Kiernicki Jan, imię ojca: Antoni, ur. 03-03-1915 r. i in., *passim*.

<sup>58</sup> W Legnicy naczelnikiem więzienia był Zdzisław Stanisławski, syn Ludomira, który obowiązki pełnił od 15 VIII do 30 IX 1945 r. W dniu 10 II 1946 r. został wydalony ze służby za związki z Armią Krajową (zob. *Aparat bezpieczeństwa w Polsce...*, s. 523).

Iwaneczko D., *Urząd Bezpieczeństwa w Przemysłu 1944–1956*, Rzeszów 2004.

Kubasik M., Żak M., *Legnica w 1956 roku*, Legnica 2017.

*Twarze dolnośląskiej bezpieki. Obsada kierowniczych stanowisk Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku 1945–1990*, red. P. Piotrowski, K. Szwagrzyk, W. Trębacz, Wrocław 2010.

*Urząd Bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku 1945–1956. Z badań nad organizacją i działalnością aparatu bezpieczeństwa*, red. R. Klementowski, K. Szwagrzyk, Wrocław 2012.

**Streszczenie:** Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Legnicy został sformowany w maju 1945 r. Struktury urzędu powstały w ramach tzw. Grup Operacyjnych na okręg Dolnego Śląska. Przez 11 lat, od maja 1945 r. do 1956 r., kierownikami/szefami PUBP (PUds.BP) w Legnicy było dziewięciu funkcjonariuszy. Z ich akt osobowych wynika, że nie posiadali odpowiednich kompetencji do prowadzenia spraw czy zarządzania ludźmi. Byli ludźmi słabo wykształconymi. Często dopuszczali się różnego rodzaju wykroczeń czy przestępstw. Nie przeszkadzało to jednak przełożonym, którzy pomimo tych wad decydowali się na awansowanie ich na wyższe i bardziej odpowiedzialne stanowiska służbowe.

**Słowa kluczowe:** Legnica, Urząd Bezpieczeństwa, Służba Bezpieczeństwa, komunizm, przestępstwo

**Artur Zieliński** (ur. 1970), nauczyciel w Szkole Podstawowej nr 11 w Krakowie. Zainteresowania badawcze: historia wojskowości. Autor artykułu *Rola KBW i WP w Wydarzeniach Czerwcowych w 1956 r.* opublikowanego w pracy zbiorowej *Człowiek a historia*, red. Błażej Cecota, Anna Sęderecka, t. 6, Piotrków Trybunalski 2021.

## Commanding Offices of the Department of Security in Legnica in 1945–1956

**Abstract:** The District Department of Security in Legnica was formed in May 1945. The structures of the unit were created as part of the so-called Operational Groups for the Lower Silesia region. For eleven years, from May 1945 to 1956, the Department of Security in Legnica was headed by nine functionaries. Their personal files show that they did not possess adequate competences to run affairs or manage people. They were poorly educated people. They often committed various misdemeanours or crimes. However, this did not bother their superiors and despite these shortcomings they decided to promote them to higher and more responsible positions in security service.

**Keywords:** Legnica, Department of Security, Security Service, communism, crime

**Artur Zieliński** (b. 1970), MA in history, teacher in the Primary School No. 11 in Cracow. His research interest focuses on military history. Author of the article 'Rola KBW i WP w Wydarzeniach Czerwcowych w 1956 r.', included in the peer-reviewed multi-author monograph *Człowiek a historia*, ed. by Błażej Cecota and Anna Sęderecka, vol. 6, Piotrków Trybunalski, 2021.